

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐκ τῆν 1η Ἰανουαρίου ἕως τῆν 31η Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1993 ὑπέχω τὸ λειτούργημα τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἔχω ἐπίγνωση τῆς σημασίας τοῦ λειτουργήματος αὐτοῦ. Καὶ μάλιστα δὲν ἀγνοῶ τὴν προέλευση τῶν πρὸς ἐκπλήρωσίν του καθηκόντων ὄχι μόνον ἀπὸ γραπτῆ πηγῆ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καθαρὰ πνευματικῆ πηγῆ.

Γραπτῆ πηγῆ δικαίου τῶν πρὸς τὴν Ἀκαδημία καθηκόντων μου εἶναι ὁ Νόμος 4398 τοῦ 1929 «Περὶ κυρώσεως καὶ τροποποιήσεως τῆς ἀπὸ 18 Μαρτίου 1926 συντακτικῆς ἀποφάσεως περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», ὅπως αὐτὸς ἔχει τροποποιηθεῖ μὲ τὸ ἀπὸ 26 Ἀπριλίου / 7 Μαΐου 1932 Προεδρικὸ Διάταγμα.

Καθαρὰ πνευματικῆ πηγῆ τῶν πρὸς τὴν Ἀκαδημία καθηκόντων μου εἶναι ἡ συνυφασμένη μὲ τὴν προϊστορία τῆς γεγραπῆ παράδοσης μεγαλοουργίας καὶ ὄχι μόνο πνευματικῆς.

Ἀφρηριακῆ χρονολογία τῆς πνευματικῆς αὐτῆς μεγαλοουργίας εἶναι τὸ ἔτος 387 π.Χ., ὅταν ὁ ἕπατος φιλόσοφος τῆς ἀνθρωπότητος Ἀριστοκλῆς τοῦ Ἀρίστωνος, ἐπονομαζόμενος Πλάτων, ὁ κατ' Ἀριστοτέλη «μόνος ἢ πρῶτος θνητῶν... ἀγαθός τε καὶ εὐδαίμων ἄμα», ὁ Ἀθηναῖος αὐτὸς εὐπατριδῆς, ἀπόγονος πατρῶθεν τοῦ βασιλέως Κόδρου, μητρῶθεν τοῦ «οἰκείου» τοῦ Σόλωνος Δρωπίδου, ἵδρυσεν τὴ θρυλικὴ ἕως καὶ τὴν ἐποχὴν μας Σχολὴν του, γνωστὴ ἔκτοτε ὡς «Ἀκαδημία», ὄνομα προερχόμενο ἀπὸ τὸ ἄλλος τοῦ ἥρωος Ἀκαδήμου, τοποθεσία τῆς λειτουργίας τῆς, ἐγγύτατη βορειοδυτικὰ πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἀθηντικὴ αὐτὴ, καὶ πρώτη, Ἀκαδημία λειτούργησε ἀδιάκοπα ἐπὶ ἐννέα αἰῶνες καὶ πλέον, ἕως τὴ διάλυσή τῆς μὲ τὸ ἀπαγορευτικὸ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς Νομικῆς διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τὸ 529 μ.Χ.: «ἐν Ἀθήναις μηδένα φιλοσοφίαν μήτε νόμιμα διδάσκειν». Καὶ ὕστερα, ὅμως, ἀπὸ τὴ διάλυσή τῆς, ἡ φήμη τοῦ ἔκπαυλου ἔργου τῆς ἔμεινε τόσο ἔντονα στίς συνειδήσεις τῶν λογίων τουλάχιστον, ὥστε, κατὰ ροσταλγικὴ μίμησίν τῆς, μετὰ δέκα αἰῶνες ἀνυπαρξίας τῆς, νὰ ἰδρυσθεῖ ἡ Ἀκαδημία στὴ Φλωρεντία καὶ νὰ ἐπακολουθήσουν ἰδρύσεις Ἀκαδημιῶν ἔκτοτε σὲ διάφορες χώρες τῆς Οἰκουμένης.

Ἡ πρὶν ἀπὸ ἐξήντα ἑπτὰ χρόνια ἵδρυση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μὲ τὴ Συντακτικὴ Ἀπόφαση τῆς 18 Μαρτίου 1926, ἐμφανίζοταν καὶ ὡσεὶ ἐπανίδρυση τῆς ἐπὶ δέκα τέσσερους αἰῶνες βυθισμένης σὲ ἀνυπαρξία θρυλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλά-

τωνος, και τῶν διαδόχων του, Σπενσίππου, Ξενοκράτους, Ἀρκεσιλάου, Καρνεάδου, Πρόκλου και τῶν ἄλλων Σχολαρχῶν της.

Ὁ Πρόεδρος ἄρα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὀφείλει νὰ σεμνόνεται σὺν κάπως «διάδοχος» και αὐτός, ἔστω πολὺ μακρῶς τοῦ μεγαλόπνευστου «ἐταίρου» τοῦ Σωκράτους.

Θὰ ἦταν σύμφωνοι, πιστεύω, στὴ συναίσθηση τῆς ιστορικῆς αὐτῆς ἀναγωγῆς, οἱ ἀκαδημαϊκοὶ ὅσους εὐτύχησα νὰ γνωρίσω ἔγκαιρα στὴ ζωὴ μου και νὰ δεχθῶ πολύτιμο ἐπηρεασμὸ ἀπὸ τὶς πνευματικὲς ἐπιδόσεις τους εἴτε συμπαραστάση ἐμφυχωτικὴ ἀπὸ τὴ φιλία τους. Ἐννοῶ τοὺς ἀειμνήστους Κωνσταντῖνο Τσάτσο, Ἰωάννη Θεοδορακόπουλο, Εὐάγγελο Παπανοῦτσο, Παναγιώτη Κανελλόπουλο, Γρηγόριο Κασιμάτη, Παντελὴ Πρεβελάκη, Ἰωάννη Σόντη, Γεώργιο Τενεκίδη, Σπυρίδωνα Σιαρπαλέξο. Τοὺς ἐμνημόνευσα κατὰ σειρά ὑπαγορευμένη ἀπὸ τὴν ἡλικία τους, ἄσχετα πρὸς τὸ μέγεθος συμβολῆς στὸ ἔργο τῆς Ἀκαδημίας ἢ και πρὸς τὴ θέση τους ἥδη στὴν Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξ ἄλλου, τὸ περίλαμπρο αὐτὸ Μέγαρο, οἰκοδομημένο τὸν περασμένο αἰῶνα γιὰ νὰ στεγάσει τὴν Ἀκαδημία, εἶχε τότε χαιρετισθεῖ ὡς ἔκφραση τῶν ἐλπίδων τοῦ ἀναστημένου Γένους γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννησίν του, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπὶ αἰῶνες πολιτικὴ δουλεία του και πνευματικὴ παρακμὴ του, ὡς χῶρος ἄξιος νὰ συμβολίζει τὴν παλινόστηση τῶν Μουσῶν, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐπάνοδο τῆς ἐλευθερίας, στὴν πολύπαθη χώρα.

Ἀναμφίβολα, δὲν ἐνδείκνυται σύγκριση τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πρὸς τὸ ἔργο τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας, και ἰδιαίτερα τὸ συντελεσμένο ἀπὸ αὐτὴν ὅσο ζοῦσε και δροῦσε και μεγαλοουροῦσε ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων.

Ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, στὸ ἐμπνευστικὸ περιβάλλον τῆς Ἀκαδημίας, διαπλάσθηκε τὸ σῶμα τῆς «αἰτίας φιλοσοφίας». Ἡ Ἀκαδημία ὑπὸ τὴ διεύθυνσίν του ὑπῆρξε ἡ Μεγάλη Σχολὴ τῆς ἀνθρωπότητος, θεμελιωτικὴ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τουλάχιστον πολιτισμοῦ σὲ βάρη ὑπερστέρεα. Ἔργο της εἶναι ὄχι μόνον ἡ ἐμπέδωση και ἀνάπτυξη τῆς φιλοσοφίας και ὀρισμένων ἐπιστημῶν, ἀλλὰ και ἡ διαμόρφωση πολιτικο-ἠθικῶν αἰτημάτων και ὑποκίνηση, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, πολιτικῶν ἐξορμήσεων καιρίας σημασίας γιὰ τὸν ἄνθρωπο και τὴν ἀνθρωπότητα.

Γνωστὴ μᾶλλον εἶναι ἡ συναίρεση ἀπὸ τὸν Πλάτωνα και ὑπέρβαση τῶν ρηξικέλευθων ἐπιτεύξεων τῶν προγενεστέρων του Ἑλλήνων φιλοσόφων : τοῦ Ἀναξιμάνδρου και τοῦ Πυθαγόρα, τοῦ Ἡρακλείτου και τοῦ Παρμενίδου, τοῦ Πρωταγόρα και τοῦ Σωκράτη. Μᾶλλον γνωστὴ ἐπίσης εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς Ἀκαδημίας ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Πλάτωνος στὴν προαγωγή τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Ὀλιγότερο γνωστὴ εἶναι ἡ συμβολὴ τοῦ Πλάτωνος και στὴν ἀνάπτυξη τῆς νομικῆς ἐπιστήμης.

Πέραν όμως από τις έξοχες αυτές επιτεύξεις, υπό τη διεύθυνση και των Ευδόξου και Ἡρακλείδη, αναπληρωτῶν Σχολαρχῶν, κατὰ περιόδους ἀπουσίας τοῦ Πλάτωνος, κύριο μέλημα τῆς Ἀκαδημίας ἦταν ἡ μελέτη καὶ ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἠθικο-πολιτικὴ ἀνόρθωση τῆς ἀνθρωπότητας. Καὶ σύστοιχα πρὸς τὸ κύριο αὐτὸ μέλημα προσπάντων, ἡ Ἀκαδημία ἦταν χώρος βίου καὶ λόγου φιλοσοφικοῦ, ἀπεργαστικὸς ἠθικότητας καὶ πνευματικότητας ὑψηλῆς στάθμης.

Ἦταν ἀδύνατον, ἄρα, ἡ θεσπισμένη τὸ 1926, μετ' ἀπόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν νὰ φιλοδοξήσει ἐξομοίωσὴ τῆς πρὸς τὴν ἀρχαία Ἀκαδημία, ὅπου εἶχαν μαθητεύσει ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τόσοι ἄλλοι καὶ ὅπου ἔχουν ἀντιμετωπισθεῖ τὰ ἐδραῖα προβλήματα φιλοσοφίας, ἐπιστήμης καὶ πολιτικῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ παρέμβλητο βαθὺ χάσμα καὶ πυκνὸ φράγμα εἴκοσι τριῶν αἰώνων, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν δὲν ἀποτελεῖ κοινότητα βίου αὐστηροῦ ὅπως ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος· καὶ ἄλλωστε ἔχει ὀπίσω τῆς συσσωρευμένους ἤδη τρισμέγιστες ἐπιτεύξεις φιλοσοφίας καὶ προσπάντων ἐπιστήμης, καὶ ἀκόμη ἔχει γύρω τῆς καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ προσπάντων ἀνὰ τὴν Οἰκουμένη πολλὰ Ἰδρύματα ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἰσχυρότατες ὀργανώσεις ὑπηρετικῆς τῆς πολιτικῆς.

Ὁ Θεσπιστικὸς, λοιπόν, τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Νόμος 4398 τοῦ 1929, κατὰ προσαρμογὴν στὶς ἐκτιμήσεις τοῦ νομοθέτη γιὰ τὶς ὑπάρχουσες τότε δυνατότητες καὶ ἀνάγκες, καθορίζει τὰ ἐξῆς: «Ἰδρύεται ἐν Ἀθήναις Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν, τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ἔχουσα σκοπὸν:

α) Τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ καθόλου τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων...

β) Τὴν ἔρευναν τῶν στοιχείων καὶ τῶν προϊόντων τῆς Ἑλληνικῆς γῆς καὶ καθόλου τὴν μελέτην τῆς φύσεως τῆς Χώρας, τὴν ἐπιστημονικὴν ὑποστήριξιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς Γεωργίας, τῆς Βιομηχανίας, τῆς Ναυτιλίας καὶ τῶν λοιπῶν πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων καὶ δυνάμεων τοῦ τόπου καὶ ἐν γένει τὴν προαγωγὴν τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

γ) Τὴν διὰ γνωμοδοτήσεων, προτάσεων, ἀποφάσεων καὶ κρίσεων διαφώτισιν καὶ καθοδήγησιν εἰς τὰ σχετικὰ ἔργα αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχῶν...»

Ἐχει δηλαδή νὰ ὑπηρετήσει ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ ἀξίες καθαρὰ πνευματικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀξίες ἄλλες, συνδυασμένες μετ' τὴν πρακτικὴ χρησιμότητα, ὅπως ἡ προαγωγὴ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας· ἐνῶ καὶ ἀναγνωρίζονται σ' αὐτὴν ἀρμοδιότητες συμβούλου κάπως τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν κρατικῶν Ἀρχῶν γενικὰ.

Στὰ ὅρια τῆς ἀξιολογικῆς μικτῆς αὐτῆς ἀποστολῆς ἔχει νὰ λειτουργήσῃ δημοουργικὰ ἡ Ἀκαδημία. Καὶ προβαίνει ἐπὶ ἐξήντα ἐφτά ἤδη χρόνια στὴν ἐκπλήρωσιν τῆς καθαρὰ πνευματικῆς, ἀλλὰ καὶ πρακτικῆς ὑπηρετικῆς τῆς χώρας, ἀποστολῆς τῆς,

εἴτε μὲ τίς προσωπικὲς πνευματικὲς ἐπιδόσεις τῶν Ἀκαδημαϊκῶν εἴτε μὲ τὴ συλλογικὴ ἐρευνητικὴ ἐργασία τῶν ἐπιστημονικῶν τῆς Κέντρων.

Κατὰ παρέκταση τῆς κύριας αὐτῆς ἀποστολῆς ἔχει ἀναδεχθεῖ ἡ Ἀκαδημία καὶ ἀσκεῖ τὸ ἠθικὸ λειτουργημὰ τῆς παροχῆς διακρίσεων τιμητικῶν σὲ πρόσωπα καὶ Ἱδρύματα γιὰ πράξεις ἀρετῆς καὶ γιὰ πνευματικὲς ἐπιδόσεις ἔξοχες, καθὼς καὶ γιὰ ἔργα κοινωφελῆ. Καὶ εἶναι μέγα τὸ κύρος τῶν βραβείων τῆς.

Ἡ ὥρα δὲν εἶναι γιὰ νὰ προβῶ σὲ ἀπολογισμὸ τοῦ συνολικοῦ ἔργου τῆς. Εἰθίσται μᾶλλον νὰ προβαίνει ὁ νέος Πρόεδρος σὲ προγραμματισμὸ γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἀκαδημίας στὴ διάρκεια τῆς προεδρίας του. Ἄς μοῦ συγχωρηθεῖ ὅμως νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τὸ ἐγγεῖρημα.

Καὶ ἴσως χρειάζεται νὰ διευκρινίσω, ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἔχει μὲν τὸ ἱεραρχικὸ προβάδισμα πρὸς τοὺς ἄλλους ἐκπροσώπους τῆς, διαθέτει ὀρισμένες ἀρμοδιότητες, συννφασμένες πρὸς αὐτό, δὲν εἶναι ὅμως Πρόεδρος Αὐτοκράτωρ. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀκαδημίας δὲν εἶναι μοναρχικόν, εἶναι πολυαρχικόν. Οἱ ἀρμοδιότητες πρὸς ἀποφάσεις εἶναι κατανεμημένες μεταξὺ Ὁλομελείας, Συγκλήτου, Προεδρείου, κάθε μιᾶς ἀπὸ τίς τρεῖς Τάξεις, Γενικοῦ Γραμματέως καὶ Προέδρου.

Ὅ,τι μόνο ἐπιτρέπω στὸν ἑαυτὸ μου νὰ ὑποσχεθεῖ, εἶναι ὅτι δὲν θὰ φεισθῶ χρόνου καὶ δυνάμεων γιὰ τὴν ἄσκηση τῶν καθηκόντων μου, ἔστω πρὸς ζημίαι τῆς προσωπικῆς μου διακονίας τοῦ πνεύματος, συνεχιζόμενης ἐνεργότατα πάντοτε, καθὼς δὲν εἶμαι ἀπόμαχος, ἀλλὰ μόνο παλαίμαχος καὶ μὲ ἀμείωτη ὁρμὴ γιὰ πνευματικὴ δημιουργία.

Ὅ,τι ἀκόμη ἀξίζει ἴσως νὰ δηλώσω, εἶναι ὅτι θὰ προσπαθῶ νὰ ἐπιτελῶ τὸ καθήκον μου ἀγόγγυστα καὶ ἀνόργιστα, μὲ ὑπομονή, ἐπιμονή καὶ πραότητα, ἐκτὸς ἂν ἔκτακτα περιστατικὰ ἐπιβάλλουν ἔνταση λόγου.

Στὴν προσπάθειά μου αὐτὴ θὰ ἐνισχύομαι καὶ ἀπὸ τὴν ἀναπόληση τῶν λαμπρῶν ὀνομάτων ὅσα κοσμοῦν τὸν κατάλογο τῶν ἀπὸ τὸ 1926 Προέδρων τῆς Ἀκαδημίας. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν ἔνδοξα ὀνόματα-σφραγιδόλιθοι τῆς Ἱστορίας τῶν Ἐπιστημῶν, τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Ἑλλάδος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα.

Ἐξ ἄλλου, αἰτία αἰσιοδοξίας μου εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη μου στὶς ἰκανότητες καὶ στὸ φρόνημα τῶν ἐπιστημόνων, τῶν ἐνταγμένων στὰ ἴδια τῆς Ἀκαδημίας Κέντρα Ἐρεῦνης, ὅπου μὲ ρυθμὸ ἐλευθέριας ἀσχολίας ἐπιτελεῖται καὶ θὰ ἐπιτελεσθεῖ ἀθόρυβα καὶ στὴ διάρκεια τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἐπιστημονικὸ ἔργο ἀξιολογώτατο.

Οἱ ἐπιστήμονες αὐτοὶ πρέπει νὰ θεωροῦν τιμὴ τους, ὅτι ἐργάζονται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀκαδημίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ Διοίκηση τῆς Ἀκαδημίας πρέπει νὰ τιμᾷ τοὺς ἐπιστήμονες αὐτοὺς ὡς ἀξιους λειτουργοὺς τοῦ πνεύματος.

Ἐπιμένω ἐξ ἄλλου στὸν κανόνα συμπεριφορᾶς τῶν Ἐρευνητικῶν Κέντρων τῆς Ἀκαδημίας, νὰ ἐπιτελοῦν ἄ θ ὄ ρ υ β α τὸ ἔργο τους. Ἡ διαφημιστικὴ ἀμετρία εἶναι

ἀσυμβίβαστη πρὸς τὸ ἦθος τῆς Ἀκαδημίας, τὸ σύμφωνο μὲ τὴν ἀποστολή της.

Ἀνὸς ἀποστέρομε τὶς καλὰς ὑπηρεσίες τῶν δημοσιογράφων πρὸς πληροφόρηση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, μὲ κοσμιότητα καὶ ἀκρίβεια, γιὰ τὰ πεπραγμένα τῆς Ἀκαδημίας του, κατὰ συνάρτηση τῆς ἀποστολῆς της. Οὔτε καὶ δυσανασχετοῦμε γιὰ κριτικὴ τῶν δημοσιογράφων ἢ καὶ ὁποίων ἄλλων μὲ ἀντικείμενο τὴ δράση τῶν Ἐρευνητικῶν Κέντρων. Ἀλλὰ ἡ κριτικὴ αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ὑπεύθυνη, ἐμπεριστατωμένη καὶ ὄχι προῖον ἀγνοίας τυχόν ἢ ὁποίας ἐπιπολαιότητος.

Ἀκόμη, αἰτία αἰσιοδοξίας μου εἶναι ἡ προσδοκώμενη ἐποικοδομητικὴ συνεργασία, πρὸς ἄφορη καὶ ἀποδοτικὴ λειτουργία τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ ἱκανώτατου καὶ δραστήριου Γενικοῦ Γραμματέως Ἀκαδημαϊκοῦ Περικλέους Θεοχάρη καὶ τοῦ ἐπιμελέστατου καὶ πολῦπειρου Ἐφόρου Κυρίου Εὐαγγέλου Γιόκαρη.

Εὐχομαι, ἡ συγκυρία στὸ δημόσιο βίον τῆς χώρας νὰ ὑπάρξει εὐνοϊκὴ γιὰ τὴν Ἀκαδημία στὴ διάρκειά της προεδρίας μου, ἀλλὰ καὶ ἡ προθυμία ὅλων τῶν συνεργατῶν μου νὰ συντρέξει γιὰ τὴν εὐδόση τοῦ κοινοῦ ἔργου μας. Προθυμία καὶ φρόνηση, ὀξυδέρκεια καὶ σύνεση βοηθοῦν καίρια γιὰ τελεσφόρηση τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων, σύνδρομα ἔστω πρὸς τὴν εὐνοία τῆς συγκυρίας. Ἐς ἀκουσθεῖ ἡ γνώμη τοῦ Δημοκρίτου: «βραὶά μὲν φρονήσει τύχη μάχεται, τὰ πλεῖστα δ' ἐν τῷ βίῳ εὐξύνετος ὀξυδερκεῖ κατιθύνει».

Ἔστερα ὅμως ἀπὸ τὴν εὐφημὴ αὐτὴ μνεῖα τοῦ Δημοκρίτου, ἐδῶ, στὸν ὀμφαλὸ τῶν Ἀθηναίων — καὶ ἄς μὴ λησμονοῦμε τὸ παράπονό του : «ἦλθον εἰς Ἀθήνας καὶ οὐδεὶς μὲ ἔγνωκε» —, εἶναι καιρὸς νὰ τονίσουμε, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς ἢ τοὺς ἄλλους ἐργαζομένους τῆς Ἀκαδημίας νὰ λησμονεῖ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἦθος τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας, τῆς διευθυνόμενης ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ὅταν κατ' ἐξοχὴν ἐμπνευστικὸς ἦρος της ἦταν ὄχι ὁ κατὰ συμβολικὴν διανόηση ἀξιούμενος λατρείας στὸν χῶρον της Ἀπόλλωνος ὁ Μουσαγέτης, ἀλλὰ ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ τῶν Ἀθηναίων, Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου.

Ὁ Σωκράτης ὡς ἐκφραστὴς κύριος τῆς γνώμης τοῦ Πλάτωνος, κατὰ συγγραφικὸ πλάσμα ἔστω, ἐμφανίζεται ἀπὸ τὸν παλαιὸν τοῦ μαθητῆ, νὰ πρεσβεύει μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀβίωτος δίχως πνευματικὴ ἀγρύπνια, ὅτι ἡ ἀγωνιστικὴ προσπάθεια ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης ἀποτελεῖ καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τελευταίας πνοῆς, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀπὸ τὰ ἐνδημικὰ στὴν κοινω- νία δευτὰ παραμένει ἀνέφικτη χωρὶς ἀσκήση πολιτικῆς ὀδηγημένης ἀπὸ τὴν φιλοσοφία.

Ἰδὸν τὰ χωρία : «ὁ δὲ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ» (Ἀ π ο λ ο γ ῖ α Σ ω κ ρ ά τ ο υ ς 31cd)· «δέδοικα γὰρ μὴ οὐδ' ὅσιον ἦ παραγενόμενον δικαιοσύνη κακηγορομένη ἀπαγορεύειν καὶ μὴ βοηθεῖν ἔτι ἐμπνέοντα καὶ δυνάμενον φθέγγεσθαι» (Π ο λ ι τ ε ῖ α 368bc)· «Ἐὰν μὴ... ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ

οί βασιλῆς νῶν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταῦτόν συμπέση, δύνάμεις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία... οὐκ ἔστι κακῶν παύλα... ταῖς πόλεσι, δοκῶ δ' οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει...» (Πολιτεία 473 cd· πρβλ. Ἐπιστολὴ Ζ' 326 ab).

Καὶ χρειάζεται ἴσως νὰ ἐξηγηθεῖ, πῶς ὁ Πλάτων ἐννοεῖ τὴν συνύπαρξη εἴτε σύμπραξη φιλοσοφίας καὶ πολιτικῆς, ἢ μᾶλλον πῶς ἐννοεῖ τὸν ἀνθρώπινο τύπο τοῦ φιλοσόφου, μόνον ἐμπιστεύσιμο γιὰ τὴν ἀσκηση τῆς ἀληθινῆς πολιτικῆς.

Ὁ κατὰ Πλάτωνα φιλόσοφος καὶ μόνος ἀξιὸς πολιτικός δὲν εἶναι ὁ καταρτισμένος ἀπλῶς μὲ πολὺχρονη ἔστω μελέτη σὲ θέματα φιλοσοφίας, ὁ ἀνθρώπος τῆς θεωρίας ἀπλῶς, ἀλλὰ εἶναι ὁ συνάμα ἥρωας καὶ σοφός: ἥρωας δοκιμασμένος γιὰ τὴν ἠθικὴν του ἀντοχὴν στὸν ὑπέρομετρο μῶχθο, στὰ βασανιστήρια, στοὺς πειρασμούς· σοφός διαπλασμένος μὲ σύντονη σπουδὴ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς διαλεκτικῆς, ἐπεξεργαστικὴ τῶν ἀπὸ φυσικὸ προικισμό πνευματικῶν του χαρισμάτων, ἀλλὰ καὶ μὲ πρακτικὴ ἐμπειρία προσοκτιήσιμη ἀπὸ ἀσκηση βοηθητικῶν πολιτικῶν λειτουργημάτων. Ἴδου ἡ ἀπαρίθμηση ἀπὸ τὸν Πλάτωνα τῶν ἀπὸ φυσικὸ προικισμό χαρισμάτων, ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν γένεση τοῦ φιλοσόφου μὲ ὑποβολὴν του καὶ στήν προσήκουσα παιδεία: « φύσει... μνήμων, εὐμαθής, μεγαλοπρεπής, εὐχαρις, φίλος τε καὶ συγγενῆς ἀληθείας, δικαιοσύνης, ἀνδρείας, σωφροσύνης» (Πολιτεία 487e). Αὐτὸς εἶναι ὁ φυσικὸς προικισμὸς τοῦ ἀξιου νὰ γίνῃ φιλόσοφος καὶ πολιτικός, σύνθεση χαρισμάτων πνευματικῶν, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶν: ἰσχυρὴ μνήμη, εὐκολία γιὰ μάθηση, ὄχι μικροπρέπεια, πλησμονὴ χαρίτων, καὶ ἀκόμη βαθύψυχη διάθεση καὶ προδιάθεση πρὸς τὴν ἀλήθεια, καὶ πρὸς τὶς ὑπαγορεύσεις τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνδρείας, τῆς σωφροσύνης.

Ἄς μὴ νομισθεῖ, ὅτι ὁ τέλειος αὐτὸς πολιτικός εἶναι κάτι ἀσυμβίβαστο πρὸς τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα. Σὲ οἰοδίηποτε πολίτευμα ἢ ὀρθὴ πολιτικὴ εἶναι κάτι δυσεπίτευκτο. Χρειάζονται ἄρα πάντοτε ὑπέροχοι πολιτικοί, παρόμοιοι πρὸς τὸν ἰδεατὸν αὐτὸν πολιτικὸν, ἔστω κατὰ προσέγγιση ἀπλῶς. Ἡ ἔλλειψή τους καὶ σήμερον εἶναι μία τουλάχιστον ἀπὸ τὶς αἰτίες γιὰ πολλὰ βαριὰ σφαλereς ἀποφάσεις καὶ προπάντων γιὰ πολλὰς ὀλέθριες παραλείψεις τῆς πολιτικῆς σὲ κλίμακα οἰκουμενικῆ. Ἐπαληθεύεται καθημερινὰ σχεδὸν ὁ ἀφορισμὸς τοῦ γηραιοῦ Πλάτωνος «πόνος δ', ὡς ἔοικεν, καὶ κίνδυνός ἐστιν ἐν πάσῃ κατασκευῇ πολιτικῇ» (Νόμοι 736d), ὅπως καὶ ἡ μυθικὰ ἐκφρασμένη γνώμη του, ἀπὸ τὰ νεανικά του χρόνια, γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ν' ἀποκτήσῃ ἀληθινὴν πολιτικὴν, ὡς μὴ χορηγημένη σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Τιτάνα Προμηθεά (Πρωταγόρας 321d).

Ἄξιζε λοιπὸν νὰ ἐπομνησθεῖ ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηναίων, τὸ μήνυμα τοῦ Πλάτωνος γιὰ τοῦ ἰδεατοῦ πολιτικοῦ τὰ προσόντα, σὲ μιὰ ἐποχὴ μάλιστα λησμοσύνης μᾶλλον τῶν κύριων στοιχείων τῆς ἀληθινῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπερεμπιστο-

σύνης στις άπλώς βοηθητικές μεθόδους τής πολιτικῆς, όπως οί σφρυγμομετρήσεις τής κοινῆς γνώμης, ἢ χρήση ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν καὶ τὰ ὅμοια.

Στὴν ἐποχὴ μας εἶποτε καὶ ἄλλοτε εἶναι ἀναγκαία ἡ ἀληθινὴ πολιτικὴ, μάλιστα μὲ οἰκουμενικὴ ἐμβέλεια, πάντοτε ὅμως, ὅπως τὴν ὄριζε ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς «κυριωτάτη καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικὴ» «τῶν ἐπιστημῶν ἢ τῶν δυνάμεων» (Ἠθικὰ Νικομάχεια 1094a 26-28), καὶ ἄρα ὡς κορυφαία προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ δαμάσει καὶ νὰ κατευθύνει τὸν δυναμισμό τής Ἱστορίας, ὡς ἠθικὴ ἀναδίπλωση τής ἐλευθερίας, γιὰ νὰ ἐλέγχει καὶ νὰ συντάσσει τὶς ἔκγονές τῆς δυνάμεις καὶ τάσεις τής Ἱστορίας ἢ καὶ νὰ ἐξουδετερώνει ὅ,τι ἀποτελεῖ τερατογονία τής ἐλευθερίας.

Ἡ Ἱστορία εἶναι διαποτισμένη ἀπὸ τὸ ζεῖδωρο πνευματικὸ νόμα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀπότοκο τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ εἶναι κατάσπαρτη καὶ ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τῆς ἀνελευθερίας τῶν ἀνθρώπων, προκλημένες προπάντων ἀπὸ τὶς συγκρούσεις μεταξὺ τους γιὰ τὴν κατανομὴ τῶν ὕλικο-τεχνικῶν εἴτε ἄλλων προϋποθέσεων τῆς ζωῆς τους. Καὶ ἀντίστοιχα ἡ κοινωνία εἶναι κιβωτὸς θαλπωρῆς καὶ προμΐθειας γιὰ τὸν ἀνθρώπο, ἱστορικὸς χῶρος ἀπαραίτητος γιὰ τὴν ὑπαρξή του καὶ τὴ διάπλασή του, ἀλλὰ εἶναι συχνὰ καὶ ἄντρο κακουργίας καὶ πηγὴ κακοδαιμονίας, ὅπως μὲ τοὺς πολέμους ἢ τοὺς διωγμούς, τὶς ἐκμεταλλεύσεις, τὶς ταπεινώσεις καὶ τὰ ὅποια ἐγκλήματα. Ἔως καὶ τὴν ἐποχὴ μας ἡ Ἱστορία εἶναι κατὰμεστη ἀπὸ μεγαλεῖο καὶ ἀθλιότητα, λογικότητα καὶ παραδοξότητα, εὐδαιμονία καὶ τραγικότητα, ἔργα αἰωνιότητας καὶ ἄρπνιες θανάτου.

Ἀπὸ κάποιες δεκαετίες, ὅμως, ὑπάρχουν στὴν ἐπιφάνεια τῆς Ἱστορίας καὶ προβλήματα πρωτόφαντα συγκλονιστικῆς βαρύτητας γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας: μὲ τὶς ἀπὸτοκες τῆς γιγαντωμένης ἐπιστήμης καὶ τεχνικῆς ἐκπληκτικῆς δυνατότητες γιὰ εὐδαιμονία πανανθρώπινη ἢ γιὰ καταστροφὴ ἐωσφορικὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἀλόγιστο χειρισμὸ τῶν ὑπέρομων αὐτῶν δυνατοτήτων, διπλασιωτικὸ τῆς προκείμενης δξύτητας προβληματικότητας μὲ τὴν ὀλοένα καὶ πὺδ ταχύρρυθμη ἀΐξηση τοῦ ἀνθρώπινου πληθυσμοῦ τῆς Οἰκουμένης ἔως καὶ σὲ ὀριακὸ βαθμὸ βιοτικῆς χωρητικότητας πολλῶν περιοχῶν τῆς ἢ ἀργότερα καὶ τοῦ συνόλου τῆς μὲ τὴν ἀσύμμετρη κατανομὴ τῶν ἀγαθῶν οἰκονομίας καὶ πολιτισμοῦ στὶς διάφορες χῶρες καὶ στοὺς διάφορους λαοὺς τῆς Οἰκουμένης, παρὰ τὴν ἐπίγνωση τῆς ἐνιαίας μοίρας ὀλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας, προβλημένης συνειδητὰ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἱστορία.

Ἠθικὰ ἐξοργιστικὴ εἶναι ἡ λεγόμενη «καταναλωτικὴ», ἀλλὰ ὑπερκαταναλωτικὴ στὴν πραγματικότητα, κοινωνία, μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς ὄργιο χλιδῆς καὶ τροφῆς, ὑπαρκτὴ σὲ ὀρισμένες χῶρες, σύνδρομα πρὸς τὸν ὑποσιτισμὸ καὶ τὴν ὑποβίωση ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων σὲ πολλὰς ἄλλες χῶρες, ἀλλὰ καὶ ἀδιάφορη γιὰ τὴν κατασπατάληση τῶν φυσικῶν πόρων ζωῆς τῆς ἀφρικανῆς ἀνθρωπότητας, ἢ καὶ γιὰ τὴν βαθμιαία

διάβρωση τῆς οἰκολογικῆς ἰσορροπίας στὶς φτωχότερες ἰδιαίτερα χῶρες, μεταχειρίσιμες καὶ πρὸς ἀπόθεση τῶν βιομηχανικῶν ἀποβλήτων, ἀκόμη καὶ τῶν πυρηνικῶν.

Τραγικὰ ἐπικίνδυνη, ὅμως, εἶναι ἡ ἔμμονή στὴν εἰδωλολατρία τῆς «προόδου», ἰδιαίτερα τῆς σχετικῆς μὲ τὴν ἐπιστήμη, καὶ ἄρα τῆς «ἐλευθερίας» τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, ὅποιο καὶ ἂν ἔχει ἀντικείμενο. Συνέπεια τῆς παχυλῆς αὐτῆς εἰδωλολατρίας εἶναι ἡ ἀδυναμία εἴτε ἀπροθυμία νὰ εἰσακουσθεῖ τὸ σωστικὸ μῆνυμα τῆς σωφροσύνης, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται πρωτάκουστο καὶ ἀπαράδεκτο: νὰ τεθοῦν ἀπαγορευτικὰ ὅρια, ὄχι μόνο, στὴν «ἀνάπτυξη» τῶν ἤδη βιομηχανικῶν χωρῶν, ὅπως διακήρυξε ἡ Λέσχη τῆς Ρώμης τὸ 1972, ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδια τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, δηλαδὴ στὴν διεξαγωγὴ πειραμάτων σὲ πεδία φυσικῶν δυνάμεων τεράστιου δυναμισμοῦ, ὅπου ἐνδέχεται νὰ ἐπέλθῃ ἀθέλητα καὶ ἀπροβλεπτα καταστροφὴ ἀκαριαία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, καὶ ἄρα ἐξόντωση μεγάλης μερίδας ἢ καὶ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας, ἢ καὶ στὴ διεξαγωγὴ πειραμάτων βιολογικοῦ χαρακτήρα, μὲ ὀλέθριες τυχόν, ἔστω βραδυνεργά, συνέπειες γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Ἀπὸ τὸ 1952, ἐπανειλημμένα, σὲ διεθνῆ Συνέδρια, καὶ μὲ ἄλλα δημοσιεύματα, μάλιστα καὶ ἀπὸ τὸ ἐπίσημο αὐτὸ βῆμα τῆς Ἀκαδημίας, στὶς 22 Μαΐου τοῦ 1986, ἔχω ἐπισημάνει τὸν ὑπέρτατο κίνδυνο τῆς ἀνθρωπότητας ἀπὸ τὸ πιὸ τροπαιοφόρο ἔργο της, δηλαδὴ τὴν ἐπιστήμη σὲ κάποιες ἐρευνητικὲς προβάσεις της.

Τὸ ὕψατο αὐτὸ καθήκον τῆς ἀνθρωπότητας παραμένει, ὅμως, ἀνεκπλήρωτο, ἀπὸ τὴν ἔλλειψη προπάντων ἀληθινῆς πολιτικῆς, μὲ πανανθρώπινη μέριμνα καὶ οἰκουμενικὴ ἐπιβολή, καὶ μὲ δραστικὸ ὑποκείμενό της φιλοσοφημένους καὶ ἥρωικούς ἀνθρώπους, ἱκανοὺς γιὰ λήψη καιρῶν καὶ τολμηρῶν ἀποφάσεων, κατὰ συνδιανόηση, δίχως προκαταλήψεις, τῶν ἀναγκῶν, τῶν δυνατοτήτων καὶ τῶν κινδύνων ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας.

Πραγματικά, παρὰ τὶς ἐφιαλτικῆς ἐνέργειας ἐπιταγὲς τῶν καιρῶν, ὄχι μόνο συνεχίζεται ἡ ὑπαρξὴ χωριστῶν κρατῶν, μάλιστα μὲ ἀντίξοα συμφέροντα καὶ μὲ ἀντίθετες ἐπιδιώξεις, ἀλλὰ ἐπισυμβαίνουν καὶ τάσεις γιὰ διάσπαση τῶν ὑφιστάμενων κρατῶν καὶ δημιουργία ποικιλῶν μων ἢ καὶ ψευδῶν μων κρατιδίων, καὶ ἀκόμη, ὅ,τι χειρότερο, ἀναβιώνουν ἀναχρονιστικοὶ στόχοι τῆς πολιτικῆς, ὅπως προπάντων ἡ διεκδίκηση καὶ ἡ καταπάτηση ἀλλότριων ἐδαφῶν μὲ κακόβουλη ἐπίκληση γεωπολιτικῶν ἐπιχειρημάτων ἢ προστασίας δῆθεν καταπιεζόμενων μειονοτήτων.

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει τὴν ἀτυχία νὰ ὑφίσταται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὴν ἀναβίωση τῶν οἰκτρῶν αὐτῶν ψευδοπολιτικῶν στόχων. Καὶ δὲν εἶναι ἡ μόνη ἀτυχία της. Ἀλλὰ διαθέτει εὐτυχῶς ὁ Ἑλληνισμὸς ἀποθέματα ἱστορικῆς ἀντοχῆς ἀνεξάντλητα. Ὁ λόγος ὅμως γιὰ τὴ θέση τῆς Ἑλλάδος ἀντίξου στοὺς διαφαινόμενους κινδύνους της καὶ γιὰ τοὺς ἀστεϊρευτοὺς ἠθικοὺς θησαυροὺς της ἀνήκει σὲ ἄλλη Συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας, τὴν πανηγυρικὴ τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς.